

Орсат Лигорио

БУДМАНИЈЕВА ЗАПАЖАЊА УЗ ДАЛМАТОРОМАНСКЕ ОДРЕДНИЦЕ *RJEČNIKA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE*¹

Обрађују се одреднице далматороманског поријекла које је у *Rječniku Jugoslavenske akademije* уредио Перо Будмани. Попратна запажања откривају да се Будмани за распознавање далматороманских реликата у српскохрватском и њихово раздвајање од других романских, прије свега италијанских, позајмљеница служио низом критеријума, од којих су само неки познати из Будманијевих ранијих радова.

Кључне ријечи: Перо Будмани, латински, далматоромански, српскохрватски, етимологија.

This paper examines entries of Dalmatian Romance origin in the section of the *Rječnik Jugoslavenske akademije* that was edited by P. Budmani. The accompanying observations reveal that Budmani used a set of criteria to identify Dalmatian Romance loanwords within the Serbo-Croatian lexicon and to differentiate them from other Romance loanwords, particularly those of Italian origin. Only some of these criteria are known from Budmani's earlier writings.

Key words: Pero Budmani, Latin, Dalmatian Romance, Serbo-Croatian, etymology.

1. Увод. Након Даничићеве смрти, као уредник *Rječnika Jugoslavenske akademije* (надаље RJA) постављен је Перо Будмани који је исте године (1883) објавио дијалекатски опис ондашњег дубровачког говора под насловом *Dubrovački dijalekat, kako se sada govori* (надаље *Dubrovački dijalekat*). Бавећи се међу осталим и етимологисањем позајмљеница, Будмани је у поглављу о лексици дошао до закључка да неки дубровачки романизми не могу поријеклом бити италијански јер не личе на италијанске него управо на латинске предлошке, те је такве позајмљенице назвао „латинским гдјецима”. У ствари, по сриједи су били реликти архаичног далматороманског или далматског језика (Скок 1956: 655), којих у овом раду има 60-ак. Уређујући RJA од 1883. до 1908. први далматороманиста идентификовао је још 40-ак оваквих позајмљеница. Овај рад бави се критеријумима којим се Будмани при етимологисању служио, од којих су неки артикулисани већ у *Dubrovačkom dijalektu* а други су садржани само у запажањима уз далматороманске одреднице RJA.

2. Далматоромански реликти у Будманијевом дијелу RJA. У RJA, који је уређивао од слова *D* до одреднице *māslīnskī*, Будмани је као далматороманске одредио одреднице *drōkūn*, *dūpīn*, *fūndati*, *gūstijerna*, *gūta*, *jārula*, *kalāmuča*, *kāntula*, *kāpsa*, *kāpula*, *kātrida*, *kēlōmna*, *kentēnār*, *kētra*, *kēra*, *kērostat*,

¹ Овај рад осамнаести је у серији *Из балканској латиницијетта*. Његову реализацију подржало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије у склопу финансирања научноистраживачког рада на Универзитету у Београду – Филозофском факултету (број уговора 451-03-137/2025-03/ 200163).

kijerna, kīma, kīmak, kīmenat, kläk, klaoka, klonda, kòktao, kòmīn, komīnāta, kòraļ, kòsao, křcati, křješva, Křkar, křklo, krpātūr, křplūn, Krvaš, kúda, kukùta, kumjerak, kùpijerta, Kùril, kùtao, kvijer, lègati, libra, libro, liksija, līma, lòkārda, Lòkrum, lõvõr, Lovreč, Lòvrjenac, lòpiža, lukijerna, lukjèrnār, mārāč; в. више s.vv. у *Dogaiku*. Од њих, као далматороманске (*dalmatske* или *dalmatičke*) изријеком су окарактерисане одреднице *kòraļ, křcati, Křkar, křklo, krpātūr, křplūn, kúda, kukùta, kumjerak, kùpijerta, Kùril, kùtao, kvijer, lègati, libra, libro, liksija, līma, lòkārda, Lòkrum, lõvõr, Lovreč, Lòvrjenac, lòpiža, lukijerna, lukjèrnār, mārāč*. Преостале одреднице нису окарактерисане овако него другачије, и то: *dròkūn, dùpīn* као „латинске или романске” одреднице: *fùndati, gùstijerna, gùta, jārula, kalàmuča, kàntula, kàpsa, kàtrīda, kentènār, kèntra, kèra, kèrostat, kīmenat, kläk, klaoka, klonda, kòktao, kòmīn, komīnāta, kòsao* као „романске” одреднице; *kàpula, kèlòmna, kīmak, křješva* као одреднице „из романскога језика што се негда говорио у приморју / на истоочној обали Јадранског мора”; одредница *kijerna* као одредница „из приморског језика романског”. Одредница *Krvaš* се издваја по томе што је као далматороманска окарактерисана само имплицитно, поређењем са *kīmak*.

Будмани је одреднице *jārula* (= *àrla*), *kàpsa, kàpula, kèlòmna, kīmak, kläk, kòktao* (= *kòuūō*), *kòmīn, lègati, liksija, lukijerna* (= *lukijerna*), *mārāč* као далматороманске реликте био одредио већ у *Dubrovačkom dijalektu*; в. БУДМАНИ 1883: 161–62. Преостале далматороманске одреднице (*dròkūn, dùpīn, fùndati, gùstijerna, gùta, kalàmuča, kàntula, kàtrīda, kèlòmna, kentènār, kèntra, kèra, kèrostat, kijerna, kīma, kīmenat, klaoka, klonda, komīnāta, kòraļ, kòsao, křcati, křješva, Křkar, křklo, krpātūr, křplūn, Krvaš, kúda, kukùta, kumjerak, kùpijerta, Kùril, kùtao, kvijer, libra, libro, līma, lòkārda, Lòkrum, lõvõr, Lovreč, Lòvrjenac, lòpiža, lukjèrnār*) по први је пут окарактерисао као такве у RJA. Овом списку може се додати и одредница *lèpa*; њу је Будмани у RJA сматрао „тамном” позајмљеницом, али је доцније, у преписци са Шухардом (Лигорио 2024а: 56), прогласио за далматоромански реликат. У *Dubrovačkom dijalektu* налазе се још неколики далматоромански реликти које Будмани у RJA није обрађивао јер по абецеди долазе прије или после *D–màslīnskī*; то су сх. *àrkuo, àrla, bùmāk, bùrsa, cípo, māsāl, mōnjstro / mōj(n)stro, pèngati, mòrač, mřgīnj / mřgānj, mřnār, nèpūča, nèpūt, odalibati, òliganj, òrmār, òtār, pālje, pèča, pikat, plākijer, plànīta, plànja, ploča, podùmjenat, pòsāt, pòlača, prīgati, pūč, rānketiv, sìdlo / sìglo, sìmplik, spičār, sòklīn, spèndza, stār, stùpa, stùra, sùmpor, šklèt, ùnjuo*. Других далматороманских реликата из *Dubrovačkog dijalekta* у RJA или нема или им Будмани није наводио етимологију; то су сх. *dòktūr, dùplī, gulozan, gùmina, ìngvast, kalāmār, kònō, kùpica, lójstro*.

3. КРИТЕРИЈУМИ КОРИШЋЕНИ ЗА РАСПОЗНАВАЊЕ ДАЛМАТОРОМАНСКИХ РЕЛИКАТА. За распознавање далматороманских реликата и њихово раздвајање од других романских, прије свега управо италијанских позајмљеница Будмани се у RJA служио низом критеријума од којих се једни темеље на дистинктивном развоју латинских гласова у далматороманском а други на дистинктивном одразу далматороманских гласова у српскохрватском.

1. Критеријуми темељени на дистинктивном развоју лат. гласова у далматороманском:

1а. Лат. *u* > сх. *y*, ит. *o*; в. BUDMANI 1883: 162. Више у ТЕКАВЧИЋ 1976: 46. Помоћу конзервативног одраза лат. *u* као далматоромански реликти у *RJA* одређене су одреднице *fùndati* < *FUNDĀRE*, *gùta* < *GUTTA* те, могуће, *kàpula* < *SĒPULA* и *Kùril* < **Curillus*.

1б. Лат. *VpV* > сх. *ū*, ит. *v*; в. BUDMANI 1883: 161. Више у ТЕКАВЧИЋ 1976: 38. Помоћу конзервативног одраза лат. *VpV* као далматоромански реликат у *RJA* одређена је одредница *kùpijerta* < *COOPERTA*, уз напомену (*s.v.*) да на такав заклучак упућује „*p* непромijeњено”.

1в. Лат. *c/ge*, *c/gi*² > сх. *k/ie*, *k/iu*, ит. *c/ge*, *c/gi*; в. BUDMANI 1883: 161. Више у ТЕКАВЧИЋ 1976: 41 и LIGORIO 2014: 29. Помоћу конзервативног, непалатализованог одраза лат. веларâ као далматоромански реликти у *RJA* одређене су одреднице *gùstijerna* < *CISTERNA*, *kàpula* < *SĒPULA*, *kèlōmna* < *COLUMNA* > **celumna*, *kentēnār* < *CENTĒNĀRIUM*, *kēntra* < *CENTRA*, *kēra* < *CIRRUS*, *kèrostat* < *SĒROSTATUM*, *kijerna* < *ACERNA*, *kīma* < *CŪMA*, *kīmak* < *CĪMEX*, -*ICEM*, *kīmenat* < *CAEMENTUM*, *klāk* < *CALX*, -*CEM*, *klonda* < *COLUMNA* > **celumna*, *kriješva* < *CERASUS* > **ceresia*, *křklo* < *CIRCULUS*, *Krvaš* < *GERVASIUS* (× *крв*), *kukūta* < *CICŪTA*, *lègati* < *LEGERE*, *lòkārda* < *LACERTA*, *lùkijerna* < *LUCERNA*, *lukjèrnār* < *LUCERNĀRIUM*, с тим што је сх. *kàpula*, *kèlōmna*, *kīmak*, *lègati*, *lùkijerna* као такво било одређено већ на наведеном мјесту у *Dubrovačkom dijalektu*. Напомене везане уз непалатализован исход лат. веларâ налазе се у одредницама *gùstijerna* („*g* је *uzdržalo* grleni glas”), *kàpula* („лат. *c* остaje *k* по чему се види да је остатак ромanskoga jezika što se negda govorio u primorju”), *kīmak* („oba latinska *c* ostaju grlena (*k*), по чему се види да је riječ iz romanskoga jezika što se negda govorio u primorju”) и *kīmenat* („ali preko romanskoga jezika, kako se poznaje po *ki*”), док одреднице *kentēnār*, *kēntra*, *kēra*, *kèrostat*, *klāk* упућују на *kàpula*, *kīmak*.

1г. Лат. *t/di/ev* > сх. *ч/ж*, ит. *z(z)/g(g)i-*; в. BUDMANI 1883: 162. Више у ТЕКАВЧИЋ 1976: 40 и LIGORIO 2014: 28. Помоћу специфичног одраза јотованих лат. дентала као далматоромански реликти у *RJA* одређене су одреднице *lòpiža* < *LAPIDEA*, *Lovreč* < *LAURENTIUS*, *mārač* < *MĀRTIUS*. Напомене везане уз одраз јотованих лат. дентала налазе се у одредницама *Lovreč* („*n*apisano је *č* i tako treba da bude, jer od lat. *ti* (*te*) pred vokalom postaje u dalmatskome jeziku *č* a ne *ć*”) и *mārač* („prema lat. *ti* (*te*) talijanski ima *zz* a dalmatski *č*”).

1д. Лат. *ci/ev* > сх. *ч*, млет. *zz*. Помоћу специфичног одраза јотованог лат. *c* као далматоромански реликат одређена је одредница *kalāmuča* < **calatucea*.

1ђ. Лат. *ri/ev* > сх. *p*, ит. *i*; в. BUDMANI 1883: 161. Помоћу специфичног одраза јотованог лат. *r* као далматоромански реликат у *RJA* одређена је одредница *jārula* < *ĀREOLA*.

1е. Лат. *cl* > сх. *кл*, ит. *chi*; в. BUDMANI 1883: 161. Помоћу конзервативног одраза лат. групе *cl* као далматоромански реликат у *RJA* одређена је одредница *klaoka* < *CLOĀCA*.

1ж. Лат. *ps* > сх. *ūs*, ит. *ss*; в. BUDMANI 1883: 161. Помоћу конзервативног одраза лат. групе *ps* као далматоромански реликат у *RJA* одређена је одредница *kāpsa* < *CAPSA*, с тим што је као таква била одређена већ на наведеном мјесту у *Dubrovačkom dijalektu*.

² Поред *c/ge* и *c/gae*, поред *c/gi* и *c/gy*.

1з. Лат. х > сх. *кс*, ит. *sci*; в. BUDMANI 1883: 161. Помоћу конзервативног одраза лат. групе х (= 'cs') као далматоромански реликат у RJA одређена је одредница *liksija* < LIXIVIA, с тим што је као таква била одређена већ на наведеном мјесту у *Dubrovačkom dijalektu*.

2. Критеријуми темељени на дистинктивном одразу дром. гласова у српскохрватском:

2а. Лат. $\acute{V}CV/RC$ > сх. \ddot{V} , ит. $\acute{V}CV/RC$ > сх. \hat{V} ; в. HOLZER 2011²: 74 и LIGORIO 2013. Више у LIGORIO 2014: 31. Помоћу замјене акцента акутом као далматоромански реликти у RJA одређене су одреднице *libro* < LIBER, -BRUM и *lìma* < LÌMA, уз напомену (s.vv.) да би у случају заимања из италијанског прва „glasila *libro*” а другој би акценат „bio *lìma*”.

2б. Лат. а $\acute{}$ > сх. *о*, ит. а $\acute{}$ > сх. *а*; в. BUDMANI 1883: 162. Више у ТЕКАВЋИЋ 1976: 44 и LIGORIO 2014: 41. Помоћу развитка протоничког лат. а као далматоромански реликти у RJA одређене су одреднице *dròkūn* < DRACŌ, -ŌNEM, *kòktao* < CAPITĀLE, *kòmin* < CAMĪNUS, *komināta* < CAMĪNĀTA, *kòsao* < CASĀLIS, *lòkārda* < LACERTA, *Lòkrum* < *Lacromna*, *lòpiža* < LAPIDEA, с тим што је сх. *kòktao* као такво било одређено већ на наведеном мјесту у *Dubrovačkom dijalektu*. Напомена везана уз развитак протоничког лат. а налази се у одредници *dròkūn* („а без акцента промијенило се на о, испореди *korizma*, *ormar*”). Протоничко лат. а $\acute{}$ даје сх. *о* и у склопу протоничког дифтонга ау $\acute{}$, по чему су као далматоромански реликти у RJA могле још бити одређене одреднице *Lovreč*, *Lòvrjenac* < LAURENTIUS.

2в. Лат. е > сл. \check{e} > ијек. *ије*, ит. е > сх. *е*; в. LIGORIO 2014: 48. Више у ЛИГОРИО 2015. Помоћу тзв. псеудо-јата као далматоромански реликти у RJA одређене су одрединце *kùpijerta* < COOPERTA те, могуће, *kumjerak*, *-ijerka* < COMMERCĪUM и *Lòvrjenac*, *-ijenca* < LAURENTIUS уз напомену (s.v. *kùpijerta*) да на такав закључак упућује „*iје* < \acute{e} [= \check{e}] od romanskoga е”.

2г. Лат. CVRC > сх. С(њ)RC, ит. CVRC > сх. CVRC. Помоћу редукције вокалâ у сљедовима типа CVRC као далматоромански реликти у RJA одређене су одреднице *křcati* < CAR(RI)CĀRE, *Křkar* < CORCYRA, *křpātūr* < COOPERTŌRIUM > **corpetōrium*, *křplūn* > CAPRŌ, -ŌNEM > **carprōnem* те, могуће, *dùpīn* < DELPHĪNUS > **dьlpinъ* и *křklo* < CIRCULUS.

2д. Лат. f³ > сх. \ddot{u} , ит. *f* > сх. ϕ ; в. BUDMANI 1883: 162. Више у ТЕКАВЋИЋ 1976: 44 и HOLZER 2011²: 33. Помоћу специфичне замјене лат. f као далматоромански реликат у RJA одређена је одредница *dùpīn* < DELPHĪNUS.

3. Преостале одреднице одређене су као далматороманске путем елиминације:

3а. *kàntula* < CANNULA > млет. *cànola*, в. BOERIO 1867: 129.

3б. *kàtrīda* < CATHEDRA > ит. *carrega*, млет. *car(i)èga*, в. REW⁵ 1768, BOERIO 1867: 137.

3в. *kòraļ* < CORALLIUM, CORALLUM > ит. *corallo*, в. REW⁵ 2219.

3г. *kúda* < CODA > ит. *coda*, млет. *coa*, в. REW⁵ 1774, BOERIO 1867: 173.

3д. *kùtao* < COTULA > сард. *gottulu*, REW⁵ 2290.

3ђ. *libra* < LĪBRA > ит. *libbra*, REW⁵ 5015. (Али, у чему је разлика?)

3е. *lòvōr* < LAURUS > ит. *alloro*, REW⁵ 5015.

³ Поред f и рн.

4. ЗАКЉУЧАК. У *Dubrovačkom dijalektu* Будмани је експлицитно артикулисао 5 од наведених 13 критеријума; в. ВУДМАНИ 1883: 161–62. То су критеријуми 1а, 1в, 1г, 2б, 2д.

1а: „По свој су прилици латинске [...] и неке од оних [ријећи] што чувају латинско *u* које су Талијанци претворили у *o*.”

1в: „Латинске су такође и оне ријећи, у којих *c* и *g* пред *e* и *i* још чувају првобитни свој грлени глас.”

1г: „Латинска словка *ti* а и *te* пред самогласником постаје *č*, čим се у талијанском претворила у *zz*.”

2б: „По свој су прилици латинске [...] и многе од оних које су безгласно *a* претвориле у *o*.”

2д: „По свој су прилици латинске и оне ријећи код којих се *f* или *ph* претворило у *p*.”

Критеријуме 1б, 1ђ, 1е, 1ж, 1з Будмани није експлицирао, али их је извјесно примјењивао за раздвајање далматороманских реликата од могућих италијанских предлога.

1б, за раздвајање сх. *нѣйѣи* од млет. *neodo*, оба ‘нећак’, од лат. *NEPOS*, -ОТЕМ ‘унук; нећак’.

1ђ, за раздавајње сх. *апла* од ит. *aiuola*, оба ‘лијеха’, од лат. *ĀREOLA* ‘лијеха’.

1е (уз *AU > av*), за раздвајање сх. *клавсѣро* од ит. *chiostro*, оба ‘клаустар’, од лат. *CLAUSTRUM* ‘клаустар’.

1ж, за раздвајање сх. *кајса* ‘мртвачки сандук’ од ит. *cassa* ‘ковчег; каса’, од лат. *CAPSA* ‘ковчег; ковчежић’.

1з, за раздвајање сх. *ликсија* од ит. *liscivia*, оба ‘цијећ’, од лат. *LIXIVIA* ‘цијећ’.

Критеријуме 2в, 2г Будмани је могао уочити у далматороманским реликтурама који су као такви одређени помоћу неког другог критеријума. (2в је у *RJA* и артикулисан; в. горе.)

2в, у *илакијер* ‘ужитак’ < *PLACĒRE* ‘годити’ (као далматоромански реликат одређен помоћу 1в).

2г, у *мргѣнј* / *мргѣн* ‘међа’ < *MARGŌ*, -INEM ‘руб’ (као далматоромански реликат одређен помоћу 1в).

За разлику од тога, критеријуме 1д, 2а Будмани није могао ни замијетити на грађи *Dubrovačkog dijalekta*; они су по први пут у примјену стављени и артикулисани у *RJA*.

Иако Скок у *ERHSJ*-у помиње да је неке од далматороманских реликата (*kēntra*, *kēra*, *kērostat*, *kīma*, *kīmak*, *kṛklo*, *kūda*, *kumjerak*, *lēgati*, *liksija*, *mārač*) као такве први препознао Будмани, значај овог научника постаје јасан тек онда када, сабирајући етимологије из *Dubrovačkog dijalekta* и *RJA*, схватимо да је први далматороманиста етимологисао свеукупно преко 100 далматороманских реликата, од којих већина још увијек носи његову етимологију. Изузетак је мало; од овдашње грађе, *fūdati*, *libra* могу се схватити као италијанизми, *Kūril*, *kūtao* као грецизми, *kukūta* као руменизам (извјесно), док тек подешене етимоне имају *jārula* (*ĀREOLA* × *ARVULUM* мјесто *ĀREOLA*), *kṛcati* (**carridiāre* мјесто *CARRICĀRE*), *kṛpūn* (**capreōnem* / *CAPREOLUM* мјесто *CAPRŌNEM*), *liksija* (*LIXIVA* мјесто *LIXIVIA*). Иза тог несумњивог етимолошког успеха стоје (како из закључака овог рада слиједи) управо формални критеријуми који су формулисани у *Dubrovačkom dijalektu* и допуњени у *RJA*.

ДОДАТАК:
АНОТИРАНИ СПИСАК БУДМАНИЈЕВИХ ЗАПАЖАЊА

Сх. *dròkūn* ‘змај’, RJA II 790. „Od latinske riječi [*dracō*, zмај], ili, боје од романске *dracone*. [Samoglasno] *a* (bez akcenta) promijenilo se на *o* (isporedi *korizma*, *ormar*).” ERHSJ I 442 сматра сх. *gròkūn* далматороманским реликтом лат. грецизма *DRACŌ*; доцније исто Rocchi 1990: 164 и LIGORIO 2014: 127. (Rocchi не искључује уплив изворног грч. δράκων ‘змај’)

Сх. *dùpīn* ‘*Delphinus delphis*’, RJA II 891. „Postaje од latinske или романске riječi, [*delphīnus*, *Delphinus delphis*,] код које се *el* promijenilo на *ьl*, а ово poslije на *u*, а *f* се promijenilo на *p*.” Bartoli 1906: II 290 сматра сх. *gūyūn* далматороманским реликтом лат. *DELPHĪNUS*; доцније исто ERHSJ I 459, JE I 136, HOLZER 2011²: 111, LIGORIO 2014: 124, ERHJ I 207 и Лигорио 2022: 9. Уз осврт на ихтионимијски аспект, исто још Скок 1933: 44, Vinja 1986: II 192, VULETIĆ 2007: 186, VULETIĆ – SKRAČIĆ 2018: 57 и BAZINA 2024: I 271. Rocchi 1990: 159 не искључује могућност ране италијанске позајмљенице, од млет. *dolfin* ‘*Delphinus delphis*’.

Сх. *fūdati* ‘потопити’, RJA III 78. „Riječ је romanska, не од lat. *fundere*, [liti,] nego од romanskoga *fundare*, [zadniti,] од којег је tal. *fondare*, *affondare* [potopiti].” ERHSJ I 523 сматра сх. *фунгаџи* италијанском позајмљеницом, од поменутог *fondare*, *affondare*.

Сх. *gùstijerna* ‘чатрња’, RJA III 512. „Riječ је romanska од lat. *cisterna* [spremnik за vodu, чатрња]; [suglasno] *g* је uzdržalo грлени glas.” Bartoli 1906: II 291, 384 сматра сх. *џусџијерна* далматороманским реликтом лат. *CISTERNA*; доцније исто Скок 1926: I 405, Скок 1930: 510, Скок 1934: 483, MULJAČIĆ 1962: 314, ERHSJ I 318, Rocchi 1990: 135, EPSJ III 218, LIGORIO 2014: 111, Лигорио 2015: 57, ERHJ I 100, Лигорио 2023: 9 и Лигорио 2024а: 14. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Нејасно је *u*, према сргч. κινστέρνα [spremnik за vodu,] ваља да стоји мјесто] његдашњег *q* [= *ϕ*].” Но, Скок учоава да се *u* налази још у нгрч. γιοустέρνα, ит. дијал. *yusterna* (Калабрија) и истрором. *dzusterna*, све ‘спремник за воду’. За псеудо-јат више в. у Лигорио 2015; за озвучење почетног *c*- у Лигорио 2024а.

Сх. *gùta* ‘кап, мождани удар’, RJA III 516. „Riječ [је] romanska од lat. *gutta*, [kap,] испреди tal. *gota*, uložī.” ERHSJ I 639 сматра сх. *џџа* могућим далматороманским реликтом; доцније исто LIGORIO 2014: 149. Rocchi 1990: 197 оставља могућност италијанске позајмљенице, од поменутог *gota*.

Сх. *jàrula* ‘лијежа’, RJA IV 473. „Romanska је riječ од istog постања као *i arla* [od lat. *āreola*, liјежа].” Исто још Budmani 1883: 161; доцније такође Bartoli 1906: II 297, MULJAČIĆ 1962: 259, ERHSJ I 61, JE I 26, Rocchi 1990: 62, EPSJ I 204 и LIGORIO 2014: 79. Алтернативно, Скок 1931: 496 (= Скок 2011: 120) изводи сх. *јарула* од лат. *ARVULUM* ‘њивица’, не искључујући могућност унакрштања лат. *ARVULUM* и *AREOLA*. В. и MAVER 1922: 244.

Сх. *kalàmuča* ‘штап за пецање’, RJA IV 765. „Postaje без сумње од грч. κάλαμος, trska, али по nastavku као да је romanska riječ (није ми позната слична riječ у talijanskijem дијалектима).” Bartoli 1906: II 292 сматра сх. *каламуча*

далматороманским реликтом лат. грецизма *salamus* ‘трска’, а Скок 1930: 505 изводи наставак од деминутивног суфикса *-uceus*; доцније исто Скок 1930: 505, Скок 1933: 61, Скок 1934: 209, ERHSJ II 18, JE II 45 и LIGORIO 2014: 91.

Сх. *kāntula* ‘цијев’, RJA IV 826. „По свој је прилици riječ romanska i može biti od *canna*, trska, i još боље od dem. *cannula*[, trščica].” BARTOLI 1906: II 292 сматра сх. *kāntūla* далматороманским реликтом лат. *CANNULA*; доције исто ERHSJ II 29, Росци 1990: 110 и LIGORIO 2014: 95. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Ali odakle је *t*? Zar је od *cannula*, postalo *kanla*, pa *kantla*, a od ovoga opet *kantula*?” ERHSJ опажа: „Interesantno је Budmanijevo tumačenje suglasnika *t* u ovim oblicima. On га tumači kao u *assula* > **astla*, *astella* [‘iver’], tj. **kanla* > vlat. **kantla* > *kantula* sa naknadnim latiniziranjem prema klasično-latinskoj sintagmi *canna ferula*[‘*Ferula communis*’].”

Сх. *kāpsa* ‘мртвачки сандук’, RJA IV 848. „[Od] lat. *capsa*, kovčeg, kovčežić. [...] Pošto је u našem jeziku ograničeno na primorje, ваја да је ostatak romanskoga jezika što се negda ondje govorio.” Исто још БУДМАНИ 1883: 161; доцније такође BARTOLI 1906: II 292, 447, МУЛЈАЧИЋ 1962: 266, ERHSJ II 43, Росци 1990: 115, JE II 62 и LIGORIO 2014: 99.

Сх. *kāpula* ‘*Allium cepa*’, RJA IV 900. „Јамачно postaje od romanskog deminutiva riječi *c[ē]pa*, [lūk,] i то ili s drugijem akcentom od *c[ē]pulla* (isporedi tal. *cipolla*, franc. *ciboule*, špañ. *cebolla*), ili s prvijem od *c[ē]pula* (isp. mlet. *zeola*).” Исто још БУДМАНИ 1883: 162; доцније такође BARTOLI 1906: II 292, Скок 1926: 402, Скок 1934: 206, ERHSJ II 44, Росци 1990: 126, LIGORIO 2014: 106 и ERHJ I 569. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Lat. *c* ostaje *k* po čemu се vidi да је ostatak romanskoga jezika što се negda govorio u primorju.”

Сх. *kātrīda* ‘столица’, RJA IV 900. „Riječ је romanska što је postala od грч. καθέδρα, [sjedište,] tal. *car[r]ega*[, stolica].” BARTOLI 1906: II 292, 447 сматра сх. *kātrīda* далматороманским реликтом лат. грецизма *CATHEDRA*; доцније исто Скок 1912: 646, Скок 1934: 476, ERHSJ II 63, Росци 1990: 122, JE II 44, LIGORIO 2014: 103, ERHJ I 433 и Лигорио 2022: 10.

Сх. *kēlōmna* ‘стуб’, RJA IV 934. „[Od lat.] *columna*, stup (od kamena). [...] Riječ је romanska iz jezika koji се negda govorio po istočnoj obali jadranskoga mora.” Исто још БУДМАНИ 1883: 161; доцније такође BARTOLI 1906: II 292, Скок 1926: 403, МУЛЈАЧИЋ 1962: 266, ERHSJ II 128, Росци 1990: 140 и LIGORIO 2014: 115. В. и ERHSJ II 80 те Лома 2009. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Isporedi *chelauna* (*kelauna*) s istijem značenjem u romanskom dijalektu što се još ovoga vjeka govori na otoku Krku.” Облик *chelauna* доноси IVE 1886: 153. В. и *клонца* доле.

Сх. *kentēnār* ‘свилетина’, RJA IV 935. „Po obliku postaje od lat. *cent[ē]n[ā]rium*[, stōstrukō,] i то preko romanskoga jezika (vidi kod *kelomna*).” Лат. *centēnārium* зајмљено је још у грчки, (мјера за тежину, састављена од сто либрица) те је Будмани претходно сматрао сх. *kenīēnār* грчком позајмљеницом, од κεντηνάριον ‘кантинар’, в. БУДМАНИ 1883: 168. За разлику од тога, BARTOLI 1906: II 292 држи да је посриједи далматоромански реликат; доцније исто LIGORIO 2014: 105. Будмани у RJA додаје: „Radi *ke* isporedi *kapula*, *kimak*; po značenju не зна се која би sveza bila s latinskom ili romanskom riječi.”

Сх. *kēntra* ‘стожер’, RJA IV 935. „Јамачно од лат. *centrum* (у смислу: оно око чега се што врти наоколо, ос) преко ромanskoga језика (види код *kelomna*).” BARTOLI 1906: II 292 сматра сх. *kēnītra* далматороманским реликтом лат. грецизма *centrum*, plur. *centra*; доцније исто SKOK 1926: 402, ERHSJ I 256, MULJAČIĆ 1962: 269, JE III 221 и LIGORIO 2014: 105. ERHJ на наведеном мјесту примјећује: „Већ је Будмани опазео да је то далматороманска ријеч (као *kelomna*, *kimak*).” Будмани у RJA додаје: „Radi *ke-* испореди *kapula*, *kimak*.”

Сх. *kēra* ‘песа’, RJA IV 936. „По свој прилици од лат. *cirrus* [resa,] преко ромanskoga језика (види код *kelomna*).” BARTOLI 1906: II 293 сматра сх. *kēra* далматороманским реликтом лат. *cirrus*; исто доцније SKOK 1926: 403, ERHSJ II 76, Росци 1990: 134, JE II 80 и LIGORIO 2014: 111. ERHSJ на наведеном мјесту опажа: „Већ је Будмани увидео да се ради о далматороманском лексичком реликту.” Будмани у RJA додаје: „Radi *k* види *kapula* и *kimak*.”

Сх. *kērostat* ‘свијећњак’, RJA IX 938. „Postaje од срлат. *c[ē]rostatum* [svi-jećňak], а ово је од грчке ријечи, испореди новогрч. κηροστάτης [svi-jećňak].” BARTOLI 1906: II 293, 446 сматра сх. *kērosīai* далматороманским реликтом срлат. *cērostatum*; доцније исто SKOK 1926: 402, ERHSJ I 309 и MULJAČIĆ 1962: 269. Будмани на наведеном мјесту објашњава: „Од грчке ријечи јамачно не постаје јер би према грчком κη- било *či*, него од латинске преко ромanskoga језика (види код *kelomna*; ради *k* види *kapula* и *kimak*).” ERHSJ опажа: „Будмани је већ исправно видео кад је тврдио да је [...] *kērostat* далматоромански рефлекс, а не грецизам јер не показује *ć* мјесто *k* пред *e* како је у *ćiler*, *ćelija*.”

Сх. *kijerna* ‘Cerna gigas’, RJA IV 949. „Riječ је јамачно туђа; у талијанском (млетачком) дијалекту по Далмацији и хрватском приморју каже се *cherna*; али не знам има ли овака ријеч у Италији, гдје опет има *cerna* за другу рибу (*Scorpaena scrofa*). Zar је *cherna* и *kijerna* из примorskoga језика ромanskoga (види под *kelomna* и *kimak*)?” BARTOLI 1906: II 293, 445 сматра сх. *kijerna* далматороманским реликтом лат. *acerna*; доцније исто SKOK 1926: 401, ERHSJ II 98, Росци 1990: 42, JE II 83 и LIGORIO 2014: 69. Уз осврт на ихтионимијски аспект, такође SKOK 1933: 45, VINJA 1986: II 32, VULETIĆ – SKRAČIĆ 2018: 85 и BAZINA 2024: I 300.

Сх. *kīma* ‘вршица; врх’, RJA IV 952. „Moglo би бити од грч. κῶμα [vršika,] од чега је и лат. *c[ū]ma* [vršika]; али је виша прилика да је романска ријеч што је од латинске постала, испореди тал., шпањ., порт. *cima*, франц. *cime*.” BARTOLI 1906: II 293, 449 сматра сх. *kīma* далматороманским реликтом лат. грецизма *cūma*; исто доцније SKOK 1930: 508, SKOK 1934: 208, ERHSJ I 265, JE I 98, Росци 1990: 157, HOLZER 2011²: 111 и LIGORIO 2014: 123. ERHJ на наведеном мјесту примјећује: „Већ је Будмани опазео да се ради о далматороманском лексичком реликту.”

Сх. *kīmak* ‘стјеница’, RJA IV 952. „Riječ је романска од лат. *c[ī]mex* [stjenica,] управ од асс. sing. *c[ī]micem*, испореди тал. *cimice* [stjenica].” Исто још BUDMANI 1883: 161; доцније такође BARTOLI 1906: II 293, SKOK 1926: 388, SKOK 1930 506, ERHSJ II 80, MULJAČIĆ 1962: 268, Росци 1990: 132, JE II 41, HOLZER 2011²: 111 и LIGORIO 2014: 109. ERHSJ на наведеном мјесту опажа: „Dubrovačko-romanski и bokeljsko-romanski рефлекс од лат. *cīmex*, ак. *c[ī]micem*, како је већ Будмани добро опазео.” Будмани у RJA пише: „Оба латинска *c* остају грлена (*k*),

po čemu se vidi da je riječ iz romanskoga jezika što se negda govorio u primorju (vidi *kelomna*).” Те додаје: „Bila je ovako riječ i u romanskom jeziku na Krku, ali je prvo lat. *c* postalo *č* prema talijanskom jeziku: *cinko* (*činko*)[, stjenica].” Облик *cinko* доноси IVE 1886: 168. У вељотском се лат. *c* пред *i* у ствари правилно палатализује; в. BARTOLI 1906: II 376.

Сх. *kìmenat* ‘шкрип, процијеп међу даскама на лађи’, RJA IV 953. „Od lat. *caementum*, [sječeni, zidarski kamen,] ali preko romanskoga jezika, kako se pozna je po *ki-*, vidi *kimak*.” BARTOLI 1906: II 293 сматра сх. *кìменати* далматороманским реликтом лат. *CAEMENTUM*; доцније исто SKOK 1926: 402 и ERHSJ II 81.

Сх. *kläk* ‘креч’, RJA V 27. „Vaļa da je romanska riječ od lat. *calx*[, kreč,] (uprav od acc. *calcem*), vidi kod *kelomna*; radi drugoga *k* vidi *kimak*.” Исто још BUDMANI 1883: 162; доцније такође BARTOLI 1906: II 293, 447, SKOK 1926: 402, ERHSJ II 99, РОССНИ 1990: 97, HOLZER 2011²: 111 и LIGORIO 2014: 91. Будмани у RJA објашњава: „Miklošić misli da je postalo od stvñem. *chalch* (novovñem. *kalk*, како i jeste bez sumñe gornoluž. i doñoluž. *kalk* i lit. *kalkis*), ali za naš jezik mislim da je sumñivo, pošto se ova riječ nalazi u našega naroda osobito na zapadu.”

Сх. *klaoka* ‘одвод’, RJA V 33. „Јамачно је riječ romanska (vidi kod *kelomna*) što je postala od latinsk[oga *cloāca*, odvod,], isporedi srlat. *clauaca*, tal. *chiāvica*[, oba odvod].” BARTOLI 1906: II 293 сматра *клаока* далматороманским реликтом лат. *CLOĀCA*; исто доцније МУЛЈАЧИЋ 1962: 252. За разлику од тога, ERHSJ II 89 држи да је посриједи полуучена ријеч, од лат. *CLOĀCA*.

Сх. *klonda* ‘стуб’, RJA V 87. „Јамачно је romanska riječ od lat. *columna*, [stup,] vidi *kelomna*.” BARTOLI 1906: II 292 сматра сх. *клонда* далматороманским реликтом лат. *columna*. За разлику од тога, ERHSJ II 128 због *mn > nn > nd* држи да је посриједи италијанска позајмљеница, од *colonna* ‘стуб’; исто доцније ЈЕ II 86, МУЛЈАЧИЋ 1962: 318 и РОССНИ 1990: 140. Но, *nn > nd* може да буде и далматороманска појава; уп. лат. *PINNULA* ‘перо’ > сх. *pëndula* ‘блинкер’. Више о далматороманском *nn > nd* в. у SKOK 1930: 525 и LIGORIO 2014: 31. LIGORIO 2014: 115 стога сматра сх. *клонда* далматороманским реликтом. В. и *кѐлѓмна* горе.

Сх. *kòktao*, *-ála* ‘узглавље’, RJA V 175. „Talijanski se kaže *capezzale*, [uzglavlje,] ali naša riječ ne postaje od ove nego od sr[ednjo]latinske *capit[ā]le* što je imala isto značenje, te nije riječ talijanska nego romanska (vidi kod *kelomna*).” Исто још BUDMANI 1883: 161; доцније такође BARTOLI 1906: II 294, 447, SKOK 1917: 548, МУЛЈАЧИЋ 1962: 255, ERHSJ II 67, РОССНИ 1990: 112 и LIGORIO 2014: 96.

Сх. *kòtīn* ‘камин; просторија са камином, кухиња’, RJA V 241. „Od lat. *cam[ī]nus*, [kamin,] ali preko talijanskoga ili možebiti drugoga romanskoga jezika (vidi kod *kelomna*).” BUDMANI 1883: 162 сматра сх. *кѓмїн* чистим далматороманским реликтом лат. *CAMĪNUS*; доцније исто ERHSJ II 133, РОССНИ 1990: 100, HOLZER 2011²: 112 и LIGORIO 2014: 93.

Сх. *komināta* ‘димњак’, RJA V 242. „Od ostarjele talijanske riječi *camminata*[, komin] (isporedi franc. *cheminée*[, dimnjak]), ili iz drugoga romanskoga jezika (vidi kod *kelomna*).” ERHSJ II 133 сматра сх. *комїнāша* далматороманским

реликтом срлат. *SAMĪNĀTA* ‘камин; димњак’ (изведеница од поменутог лат. *camīnus* ‘камин’, в. горе); исто и LIGORIO 2014: 93.

Сх. *kòraļ* ‘*Corallium rubrum*’, RJA V 320. „Postaje od latinsk[oga *corallium*, koralj], a ne od tal. *corallo*, [koralj,] po čemu može biti riječ iz romanskoga (dalmatskoga) jezika, vidi *kelomna*.” За разлику од тога, SKOK 1933: 57 држи да је сх. *kòraļ* млађа, италијанска позајмљеница. ERHSJ II 241 не прецизира да ли је посриједи италијанска позајмљеница или далматоромански реликат; исто VINJA 1986: II 187 и JE II 118. ERNJ I 481 сада сматра *kòraļ* старијом позајмљеницом, тј. далматороманским реликтом; исто и VAZINA 1924: I 305.

Сх. *kòsao*, *-ála* ‘кућерина; сеоце’, RJA V 356. „Tal. *casale*, сеоце, zaselak, koliba, kućerina. Може бити riječ не управ из талијанскога него из ромanskoga dalmatskoga jezika, vidi kod *kelomna*.” SKOK 1930: 488 сматра сх. *kòsao* далматороманским реликтом лат. *CASĀLIS* ‘који се тиче кућерине’, одакле је и ит. *casale*; доцније исто ERHSJ II 46 и РОССНИ 1990: 116.

Сх. *k̀rcati* ‘товарити’, RJA V 492. „Riječ je romanska od srlat. *carric[ā]re*, [tovariti,] isporodi tal. *caricare*, franc. *charger*[, oba tovariti].” В. и EWSS 155. SKOK 1921: 150 сматра сх. *k̀rcati* далматороманским реликтом лат. **carridiāre*, варијанте поменутог срлат. *CARRICĀRE*; уп. ит. *carreggiare* ‘вући товар’. Доцније исто SKOK 1930: 523, ERHSJ II 185, МУЛЈАЧИЋ 1962: 276 и РОССНИ 1990: 115. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Ne zna se kako bi postala od tal. *caricare*, [krcati,] nego ваја да је riječ dalmatičkoga jezika (vidi kod *kelomna*).” ERHSJ примјећује: „Već su Miklošič i Budmani opazili da je [...] c čudnovato.”

Сх. *kriješva* ‘*Prunus avium*’, RJA V 538. „Postaje, kao i *trešna*, ne управ od lat. *cerasus*, *cerasum*, [trešna,] nego od **ceresia*, od kojega su oblika postale romanske riječi, n. p. tal. *ciriegia*, franc. *cerise*, rum. *cireașă*[, sve trešna].” BARTOLI 1906: II 294, 447 сматра сх. *kriješva* далматороманским реликтом лат. **ceresia*; доцније исто SKOK 1926: 402, ERHSJ II 198, РОССНИ 1990: 127, LIGORIO 2014: 107, ERNJ II 479 и ЛИГОРИО 2022: 10. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Što je ostalo k dokaz je da je ova riječ управ uzeta iz dalmatskoga jezika (vidi kod *kelomna*). Radi v isporodi *blitva*, *metva*.”

Сх. *K̀rkar* (стари назив за Корчулу и Пелешац), RJA V 593. „Od grč. (ή μέλαινα) Кóркyра ili od lat. *Corcyra* (*nigra*), [crna Korkira,] ali u ovom zadнем случају преко dalmatskoga jezika (vidi *kelomna*, *kimak*).” В. ЈОШ ЈИРЕЧЕК 1902: 83 и РКСС II 498. SKOK 1926: 401 сматра сх. *K̀rkar* далматороманским реликтом лат. *CORCYRA*; доцније исто МУЛЈАЧИЋ 1962: 269, ERHSJ II 203, ТЕКАВИЋ 1976: 52, КАРОВИЋ – ВУЛЕТИЋ 2010: 50, HOLZER 2011²: 117 и LIGORIO 2014: 118. В. и LIGORIO 2015.

Сх. *k̀rklo* ‘набор’, RJA V 594. „Јамачно је dalmatska riječ (vidi kod *kelomna* i *kimak*) od lat. *circulus*[, krug].” Исто BARTOLI 1906: II 294, 449, SKOK 1926: 403, SKOK 1930: 509, ERHSJ I 257, РОССНИ 1990: 133, HOLZER 2011²: 118 и LIGORIO 2014: 110. ERHSJ на наведеном мјесту примјећује: „Već je Budmani opazio da se radi o dalmatoromanskoj riječi.”

Сх. *k̀rpàtūr* ‘јорган’, RJA V 627. „Od tal. *copritore* (може бити i dalmatska riječ, vidi *kelomna*).” BARTOLI 1906: II 294, 449 сматра сх. *k̀rpàtūr* далматоро-

манским реликтом лат. *COOPERTORIUM* ‘покривач’; исто СКОК 1934: 202, РОСНИ 1990: 146 и ЛИГОРИО 2014: 118.

Сх. *kířlūn* ‘грѣда’, RJA V 630. „Јамачно је ријеч далматска (види код *kelomna*), испореди срлат. *capr[ō]nes*, [grede]; *cabir[ō]*, *cabri[ō]*, [greda].” В. DU CANGE 1842: 9, 154. Оба срлат. облика потичу од лат. *CAPER*, -PRUM ‘јарац’. СКОК 1917: 548 опажа: „Schon Budmani hat im Ak. Wb. V, 360 [sic] ganz richtig den dalmat. Ursprung vermutet.” Слично и ERHSJ II 42, с тим што на том мјесту СКОК не искључује да је *kířlūn* од варијанте *CAPRONEM* > **capreōnet* или од деминутива *CAPREOLUM*; доцније исто РОСНИ 1990: 114, ЈЕ II 109 и ЛИГОРИО 2014: 98.

Сх. *Krvaš* (лично име), RJA V 698. „Виће по латинском [Gervasius] наћињено (види и *kimak*), али уз ручку етимологију уз *krv*.” В. и ЈИРЕЏЕК 1904: 38. Исто СКОК 1926: 405 и ERHSJ II 217. ERHSJ на наведеном мјесту опажа: „Budmani ispravno tumači očuvanje velara g pred e upoređenjem sa *kimak* < *c[ī]mice* i unakrštanjem sa *krv*.”

Сх. *kúda* ‘реп’, RJA V 711. „Може бити од тал. *coda*, [rep,] али је виша прилика да је далматска ријеч (види код *kelomna*) од лат. *cauda*, [rep].” Исто BARTOLI 1906: II 294, 449, ERHSJ II 222, ЈЕ II 110, HOLZER 2011²: 119 и ЛИГОРИО 2014: 104. ERHSJ опажа: „Budmani je ispravno primijetio da je *kuda* leksički relikt iz dalmato-romanskoga < vlat. *coda* = kllat. *cauda*.”

Сх. *kukùta* ‘*Conium maculatum*; *Aethusa cynapium*’, RJA V 766. „Ријеч је далматска (види *kelomna* и *kimak*) од лат. *cic[ū]ta*, [*Conium maculatum*].” СКОК 1926: 402 сматра сх. *кукуѝа* румунском позајмљеницом, од *cicutā* ‘*Conium maculatum*’; исто ERHSJ I 264 и РОСНИ 1990: 131.

Сх. *kumjerak*, -*ijerka* ‘царина’, RJA V 779. „Ријеч је далматска (види *kelomna*, *kimak*) од лат. *commercium* (XIII и XIV вијека у Дубровнику писано *comerchium*, *comerclum*).” В. ЈИРЕЏЕК 1902: 90. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Вађа да није од нгрч. *κομμέρκιον*, јер би по свој прилици мј[есто] другог *k* било *ć*.” ERHSJ II 233 држи сх. *kumjerak* далматороманским реликтом, уз напомену да Будмани према потврди *kuměрькъ* „restituira jekavsko *kumjerak*, што није потребно јер се данас не говори” те да „uzima da je to dalmato-romanski leksički ostatak kao *kelomna* i *kimak*, који примјери nisu dobro uzeti u ovom slučaju јер s radi o *kj* > *k*. То може бити само *orkulić* < *urceolus*.” В. још СКОК 1934: 214 и РОСНИ 1990: 143.

Сх. *kùpijerta* ‘кров’, RJA V 796. „Вађа да је ријеч далматска, од лат. *cooperta*, [pokrōv].” Исто BARTOLI 1906: II 294, 449, ERHSJ II 238, ЈЕ II 121, ЛИГОРИО 2014: 117 и ЛИГОРИО 2015: 57. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Тako sudim po starini značeña i po obliku *ije* < *é* [= *ě*] od romanskoga *e*, pa i *p* nepromijeñeno, isporedi *kuvijerta*.” За псеудо-јат в. у ЛИГОРИО 2015.

Сх. *Kùril* (лично име), RJA V 812. „Od romanskoga **Curillus* (*u* od грч. *υ*, испореди *Cumae*, [Кума,] од *Κύμη*, *cuprum*, [bakar,] од *Κύπρος*, itd); mislim da je dalmatska riječ (vidi *kelomna*).” В. и РКСС I 511. ERHSJ II 84 држи да је сх. *Күрил* директни грецизам, од *Κύριλλος*.

Сх. *kùtao* ‘суд, посуда’, RJA V 837. „Вађа да је далматска ријеч од лат. *cotula*, нека мјера за што житко, а ово је од грч. *κοτύλη*, *чаша*.” Исто ERHSJ II 248, РОСНИ

1990: 149 и KAROVIĆ – VULETIĆ 2010: 47. VASMER 1944: 86 држи да је сх. *κῦῖαο* директни грецизам; сада исто и ERHSJ II 259. Vasmer на наведеном мјесту изводи сх. *kūtao* од варијанте *κοτάλιов*.

Сх. *kvijer* ‘кожа’, RJA V 855. „Riječ je dalmatska (vidi kod *kelomna*) od lat. *corium*, [кожа].” Исто SKOK 1928: 408, SKOK 1934: 184, МУЛЈАЧИЋ 1962: 254, ERHSJ II 253, РОССНИ 1990: 147, ЈЕ II 89, ЛИГОРИО 2014: 118, ЛИГОРИО 2018: 37, ERHSJ II 63 и ЛИГОРИО 2022: 11.

Сх. *lègati* ‘читати’, RJA V 957. „По свој је прилици dalmatska riječ (vidi kod *kelomna*, *kimak*) od lat. *legere*, [čitati].” Исто још БУДМАНИ 1883: 162; доцније такође BARTOLI 1906: II 294, SKOK 1934: 445, ERHSJ II 286 и ЛИГОРИО 2014: 159. У потоњем раду Будмани не искључује могућност италијанске позајмљенице, узете из облика презента *leggo*, *leggono*.

Сх. *libra* (врста новца), RJA VI 39. „Riječ je dalmatska od lat. *l[ī]bra* [мјера за тежину] (od čega je tal. *lira* [lira]).” ERHSJ II 293 држи да је сх. *libra* италијанска позајмљеница, од *libbra* ‘фунта, мјера за тежину’, што се (као и ит. *lira*) своди на поменуто лат. *LIBRA*.

Сх. *libro* ‘књига’, RJA VI 39. „Riječ je dalmatska (isporedi *kelomna*) od lat. *liber* [књига] (upravo od acc. sing. *librum*).” На наведеном мјесту додаје: „Да није од tal. *libro* [књига,] poznaje se po akcentu, jer bi onda glasila *libro*.” ERHSJ II 311 *pace* SKOK 1934: 453 не искључује могућност италијанске позајмљенице те напомиње: „Budmani misli da je *libro* zbog kratkog silaznog akcenta dalmato-romanskog podrijetla. Kako je riječ učena, to je teško znati.”

Сх. *liksija* ‘цијећ’, RJA VI 90. „Riječ dalmatska (vidi kod *kelomna*) od lat. *lix*[ī]via [цијећ].” Исто још БУДМАНИ 1883: 61; доцније такође BARTOLI 1906: II 294, 453, SKOK 1934: 428, ERHSJ II 301, РОССНИ 1990: 217 и ЛИГОРИО 2014: 160.

Сх. *lima* ‘турпија’, RJA VI 93. „Tal. [je] *lima*, ali da je uprav uzeto iz talijanskoga jezika, akcenat bi bio *líma*, te vaļa da je romanska (dalmatska, vidi *kelomna*) riječ od lat. *l[ī]ma* [turpija].” ERHSJ II 303 сматра сх. *lima* италијанском позајмљеницом. Но, акценат би ипак могао да говори у прилог далматском поријеклу; више в. у HOLZER 2011²: 74 и ЛИГОРИО 2014: 38.

Сх. *lòkārda* ‘*Scomber colias*’, RJA VI 139. „Riječ je dalmatska (vidi *kelomna* i *kimak*) od lat. *lacerta* [gušter].” Исто BARTOLI 1906: II 294, SKOK 1934: 433, ERHSJ I 59, ЈЕ II 142, РОССНИ 1990: 207 и ЛИГОРИО 2014: 155. Уз осврт на ихтионимијски аспект, такође SKOK 1933: 50, VINJA 1986: I 283, VULETIĆ 2007: 112, VULETIĆ – SKRAČIĆ 2018: 108 и BAZINA 2024: I 318.

Сх. *Lòkrum* (острвце крај Дубровника), RJA VI 140. „Tal. *Lacroma* i *Croma* (jer se shvatilo kao da je *La*- talijanski članak); starija su imena u latinskomе ili u dalmatskomе jeziku: *Lacromona*, *Lacromna*, *Crompna*, *Crumpna*.” В. ЈИРЕЌЕК 1902: 61. SKOK 1931: 482 (= SKOK 2011: 109) изводи *Lòkrum* од лат. *acrūmen* ‘кисела воћка’; доцније исто SKOK 1934: 203, SKOK 1950: 246, МУЛЈАЧИЋ 1962: 267 и ERHSJ II 315. ТЕКАВИЋ 1976: 53 и РОССНИ 1990: 45 држе да је сх. *Lòkrum* далматоромански реликат, не латинска позајмљеница; исто и ЛИГОРИО 2014: 70.

Сх. *lōvōr* ‘*Laurus nobilis*’, RJA V I 170. „Postaje od lat. *laurus*[, *lovor*]; može biti dalmatska riječ, vidi *kelomna*.” ERHSJ II 268 држи да је сх. *лѡвѡр* латинизам, с објашњењем да *au* > *ov* мора да припада старијем слоју позајмљеница; доцније исто Росци 1990: 214 и ERHJ I 566. О исходу лат. *au* више в. у Скок 1952, Роровић 1962, Рутанес 1970 и Текавчић 1976.

Сх. *Lovreč* (лично име), RJA VI 173. „[Od lat.] *Laurentius*.” В. и Јирећек 1904: 42. ERHSJ II 277 држи да је сх. *Ловреч* латинизам, с објашњењем да *en* > *e* мора да припада старијем слоју позајмљеница; уп. нпр. лат. *PARENTIUM* > сх. *Пореч*. За разлику од тога, Мулачић 1962: 277 и Holzer 2011²: 123 држе да је сх. *Ловреч* далматоромански реликат. На наведеном мјесту Будмани додаје: „Napisano je *č* i tako treba da bude, jer od lat. *ti* (*i te*) pred vokalom postaje u dalmatskome jeziku *č* a ne *ć*, vidi *maráč*, *poláč*.” В. и Ловрјенац доле.

Сх. *Lòvrjenac*, *-ijenca* (лично име), RJA VI 173. „Postaje od latinskoga [*Laurentius*], a ne od tal. *Lorenzo*, te može biti dalmatska riječ (vidi *kelomna*).” ERHSJ II 277 сматра сх. *Лѡврјенац* латинизмом, а Мулачић 1962: 277 далматороманским реликтом лат. *Laurentius*; в. више с.в. *Ловреч* горе. За псеудо-јат в. више у Лигорио 2015.

Сх. *lòpīža* ‘земљани лонац’, RJA VI 154. „Јамачно је riječ romanska, *da-rače* dalmatska[. ...] Naš se oblik posve slaže s [lat.] *lapidea*[*sc. olla*, kameni суд].” Исто Bartoli 1906: II 294, 453, Скок 1950: 63, Мулачић 1962: 277, ERHSJ II 269, Росци 1990: 212, Holzer 2011²: 123 и Лигорио 2014: 158.

Сх. *lùkijerna* ‘свјећица, жижак’, RJA VI 212. „Riječ je dalmatska od lat. *lucerna*, [*svjetilka*,] isporodi *kelomna*.” Исто још Будмани 1883: 161; доцније такође Bartoli 1906: II 295, 453, Скок 1926: 404, Мулачић 1962: 253, ERHSJ II 329, Росци 1990: 220, ЈЕ II 150 и Лигорио 2014: 162. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Radi *k* vidi *funkjela*, *kerostat*.”

Сх. *lukjèrnār* ‘свијећњак’, RJA VI 212. „Riječ je dalmatska od lat. *lucern[ā]-rium*.” Исто Bartoli 1906: II 295, 453, ERHSJ II 329, Росци 1990: 220 и Лигорио 2014: 162.

Сх. *mārač* ‘март’, RJA VI 467. „Nije od tal. *marzo*[, *mart*,] nego je dalmatska riječ od latinskoga [*Mārtius*[, *mart*].” Исто још Будмани 1883: 162; доцније такође Bartoli 1906: II 295, 453, ERHSJ II 375, Лигорио 2014: 168, ERHJ I 593 и Лигорио 2023: 12. ERHSJ на наведеном мјесту додаје: „*Marač* ide prema ispravnom оражанју Будманијеви међу далмато-романске лексичке остатке.” Сâм Будмани у RJA опажа: „Prema lat. *ti* (*te*) talijanski ima *zz* a dalmatski *č*, isporodi *periča*, *peča*, *ploča*, *poláč*, *puč*.”

СКРАЋЕНИЦЕ

вељ.	вељотски	млет.	млетачки
влат.	вулгарнолатински	нгрч.	новогрчки
грч.	грчки	њем.	њемачки
дијал.	дијалекатски	порт.	португалски
дром.	далматоромански	рум.	румунски
ијек.	ијекавски	сард.	сардинијски
истрором.	истроромански	сл.	словенски
ит. (= RJA tal.)	италијански	сргрч.	средњогрчки
клат.	класичнолатински	срлат.	средњолатински
лат.	латински	сх.	српскохрватски
лит.	литвански	франц.	француски
луж.	лужички	шп. (= RJA špañ.)	шпански

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- ЕРСЈ: Александар Лома (ур.), Марта Бјелетић, Јасна Влајић-Поповић, Снежана Петровић. *Етимолошки речник српског језика*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2003–.
- Лигорио, Орсат. Такозвани псеудо-јат у далматској романштини и балканском латинитету. *Јужнословенски филолоџ* 71/3–4 (2015): 43–72.
- Лигорио, Орсат. Дифтонгација у далматороманским реликтима латинског суфикса -ĕLLU, -A. *Јужнословенски филолоџ* 74/1 (2018): 31–59.
- Лигорио, Орсат. Далматоромански реликти у *Etimološkom rječniku hrvatskoga jezika*. *Зборник Мајице српске за филолоџију и лингвистику* 65/2 (2022): 7–18.
- Лигорио, Орсат. Још о далматороманским реликтима у *Etimološkom rječniku hrvatskoga jezika*. *Зборник Мајице српске за филолоџију и лингвистику* 66/2 (2023): 7–17.
- Лигорио, Орсат. Четири писма Пера Будманија Хугу Шухарду. *Јужнословенски филолоџ* 80/2 (2024a): 43–61.
- Лигорио, Орсат. Почетно озвучење у далматороманским реликтима. Снежана Гудурић, Марија Стефановић, Јасмина Дражић (ур.). *Језици и културе у времену и простору* 11/2. Нови Сад: Универзитету у Новом Саду – Филозофски факултет, 2024b, 13–23.
- Лома, Александар. *Кљан* 'пободен камен' – далматоромански остатак на тлу Црне Горе? *Јужнословенски филолоџ* 65 (2009): 89–99.
- РКСС: Ђ. Даничић. *Рјечник из књижевних сџарина српских*. Д. I–III. Биоград: Државна штампарија, 1863.

*

- BARTOLI, Matteo Giulio. *Das Dalmatische: Altromanische Sprachreste von Veglia bis Ragusa und ihre Stellung in der apennino-balkanischen Romania*. Bd. I–II. Wien: A. Hölder, 1906.
- BAZINA, Hrvoje. *Arealna distribucija leksika morske faune u srednjoj Dalmaciji*. Doktorska disertacija. Sv. I–II. Zadar: Sveučilište u Zadru, 2024.
- BOERIO, Giuseppe. *Dizionario del dialetto veneziano*. Venezia: Gi. Cecchini, 1867.
- BUDMANI, Pero. Dubrovački dijalekat, kako se sada govori. *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 65 (1883): 154–179.
- DU CANGE, Carolus Dufresne. *Glossarium mediae et infimae Latinitatis*. Tom. II. Parisii: Fratres Didot, 1842.
- ERHJ: Ranko Matasović (ur.), Tijmen Pronk, Dubravka Ivšić, Dunja Brozović Rončević. *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika*. Sv. I–II. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2016–2021.
- ERHSJ: Petar Skok. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Knj. I–III. Zagreb: JAZU, 1971–73.
- EWSS: Franz Miklosich. *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*. Wien: W. Braumüller, 1886.

- HOLZER, Georg. *Glavovni razvoj hrvatskoga jezika*. Prev. Barbara Štebih Golub. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2011².
- IVE, Antonio. L'antico dialetto di Veglia. *Archivio glottologico italiano* 9 (1886): 115–185.
- JE: Vojmir Vinja. *Jadranske etimologije: Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku*. Zagreb: HAZU – Školska knjiga, 1998–2004.
- JIREČEK, Constantin. Die Romanen in den Städten Dalmatiens während des Mittelalters. Th. I. *Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften* 48. Wien: C. Gerold, 1902.
- JIREČEK, Constantin. Die Romanen in den Städten Dalmatiens während des Mittelalters. Th. II. *Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften* 49. Wien: C. Gerold, 1904.
- КАПОВИЋ, Мате, Никола ВУЛЕТИЋ. Refleks grčkoga *υ* u hrvatskim „dalmatskim grecizmima”. *Filologija* 55 (2010): 37–59.
- LIGORIO, Orsat. Nešto o akcentu dalmato-romanskih relikata. *Croatica et Slavica Iadertina* 9/2 (2013): 353–363.
- LIGORIO, Orsat. *Problem leksičke stratifikacije u adrijatistici*. Doktorska disertacija. Zadar: Sveučilište u Zadru, 2014.
- LIGORIO, Orsat. Sh. *Korčula. Lucida intervalla* 44 (2015): 147–154.
- MAVER, Giovanni. Parole croate di origine italiana o dalmatica. *Archivum Romanicum* 6 (1922): 241–253.
- MULJAČIĆ, Žarko. Dalmatski elementi u mletački pisanim dubrovačkim dokumentima 14. st. *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 327 (1962): 237–380.
- ПОПОВИЋ, Иван. Južnoslovenska supstitucija za latinsko *au*. *Studi in onore di Ettore Lo Gatto e Giovanni Maver*. Firenze: G.C. Sansoni, 1962, 559–562.
- PUTANEC, Valentin. Refleksi aloglotskog diftonga *au* u hrvatsko-srpskom jeziku. *Filologija* 6 (1970): 155–164.
- REW⁵: Wilhelm Meyer-Lübke. *Romanisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg: C. Winter – Universitätsverlag, 1972⁵.
- RJA: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. D. I–XXIII. Zagreb: JAZU, 1880–1976.
- ROCCHI, Luciano. *Latinismi e romanismi antichi nelle lingue slave meridionali*. Udine: Campanotto Editore, 1990.
- SKOK, Petar. Zur Kunde des romanischen Elements in der serbokroatischen Sprache. *Zeitschrift für romanische Philologie* 36 (1912): 641–656.
- SKOK, Petar. Neue Beiträge zur Kunde des romanischen Elements in der serbokroatischen Sprache. *Zeitschrift für romanische Philologie* 38 (1917): 544–553.
- SKOK, Petar. Beiträge zur Kunde des romanischen Elements im Serbokroatischen. *Zeitschrift für romanische Philologie* 41 (1921): 145–152.
- SKOK, Petar. Zur Chronologie der Palatalisierung von *c g gu gu* vor *e i y ĭ* im Balkanlatein. *Zeitschrift für romanische Philologie* 46 (1926): 385–410.
- SKOK, Petar. Zum Balkanlatein II. *Zeitschrift für romanische Philologie* 48 (1928): 398–413.
- SKOK, Petar. Zum Balkanlatein III. *Zeitschrift für romanische Philologie* 50 (1930): 484–532.
- SKOK, Petar. Les origines de Raguse: Étude de toponymie et de linguistique historiques. *Slavia* 10 (1931): 449–498.
- SKOK, Petar. *Naša pomorska i ribarska terminologija na Jadranu*. Split: Pomorska biblioteka 'Jadranske straže', 1933.
- SKOK, Petar. Zum Balkanlatein IV. *Zeitschrift für romanische Philologie* 54 (1934): 175–214, 424–499.
- SKOK, Petar. La diphtongue latine *au* dans les langues balkaniques. *Mélanges de linguistique et littérature romanes offerts à Mario Roques*. Paris: M. Didier, 1952, 241–249.
- SKOK, Petar. Dalmatski jezik. *Enciklopedija Jugoslavije* II. Zagreb: Leksikografski zavod FNRJ, 1956, 653–655.
- SKOK, Petar. O podrijetlu Dubrovnika: Istraživanja iz historijske toponimije i historijske lingvistike. Prev. Orsat Ligorio. *Dubrovnik* 22/4 (2011): 81–128.
- ТЕКАВИЋ, Паво. О критеријима stratifikacije i regionalne diferencijacije jugoslavenskog romanstva u svjetlu toponomastike. *Onomastica Jugoslavica* 6 (1976): 35–56.
- VASMER, Max. *Die griechischen Lehnwörter im Serbo-Kroatischen*. Berlin: W. de Gruyter, 1944.
- VINJA, Vojmir. *Jadranska fauna: etimologija i struktura naziva*. Knj. I–II. Split: Logos, 1986.
- VULETIĆ, Nikola. *Dalmatska leksička geografija: Talasozoonimi*. Doktorska disertacija. Zadar: Sveučilište u Zadru, 2007.
- VULETIĆ, Nikola, Vladimir SKRAČIĆ. *Leksik morske faune u sjevernoj Dalmaciji*. 1. dio, *Rječnik pučkog nazivlja*. Zadar: Sveučilište u Zadru, 2018.

Orsat Ligorio

BUDMANI'S OBSERVATIONS ON THE DALMATIAN ROMANCE LEMMATA
OF THE *RJEČNIK JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE*

S u m m a r y

This paper examines entries of Dalmatian Romance origin in the section of the *Rječnik Jugoslavenske akademije* that was edited by P. Budmani. These include: *dròkùn* 'dragon', *dùpìn* 'dolphin', *fùndati* 'to submerge', *gùstijerna* 'cistern', *gùta* 'stroke', *jàrula* 'flowerbed', *kalàmuča* 'fishing rod', *kàntula* 'tube', *kàpsa* 'coffin', *kàpula* 'red onion', *kàtrida* 'chair', *kèlòmna* 'column', *kentènār* 'low-grade silk', *kèntra* 'pivot', *kèra* 'ruffle', *kèrostat* 'candle stick', *kijerna* 'dusky grouper', *kìma* 'sprout; top', *kìmak* 'bedbug', *kimenat* 'creak between two planks on a boat', *kläk* 'lime', *klaoka* 'sewer', *klonda* 'column', *kòktao* 'bolster', *kòmin* 'fireplace; kitchen', *komināta* 'chimney', *kòraļ* 'coral', *kòsao* 'hut; hamlet', *křcati* 'to load', *kriješva* 'cherry', *Křkar* (place name), *křklo* 'wrinkle', *krpātūr* 'quilt', *křpļūn* 'beam', *Krvaš* (personal name), *kúda* 'tail', *kukùta* 'hemlock; fool's parsley', *kumjerak* 'tariff', *kùpijerta* 'roof', *Kùril* (personal name), *kùtao* 'vessel', *kvìjer* 'leather', *lègati* 'read', *lìbra* 'pound', *lìbro* 'book', *lìksija* 'lye', *lìma* 'file', *lòkārda* 'chub mackerel', *Lòkrum* (place name), *lòvōr* 'laurel', *Lovreč* (personal name), *Lòvrjenac* (personal name), *lòpiža* 'clay pot', *lùkijerna* 'oil lamp', *lukjèrnār* 'large oil lamp', *màrač* 'March'. The accompanying observations reveal that Budmani used a set of criteria to identify Dalmatian Romance loanwords within the Serbo-Croatian lexicon and to differentiate them from other Romance loanwords, particularly those of Italian origin. Only some of these criteria are known from Budmani's earlier writings. The ones that appear exclusively in the *Rječnik* are the shift from Latin *CE/IV* to Dalmatian Romance / Serbo-Croatian *č* (as opposed to *zz*, which would be expected in the case of a Venetian loanword) and the substitution of Dalmatian Romance *VCV* with the Serbo-Croatian *VCV* (as opposed to *VCV*, which would be expected in the case of an Italian loanword).

Универзитет у Београду
Филозофски факултет
Одељење за класичне науке
Чика Љубина 18–20, 11000 Београд, Србија
orsat.ligorio@gmail.com

(Примљено: 15. априла 2025;
прихваћено: 15. маја 2025)